

По-видимому, Маршалл сам был недоволен собственным решением, ибо уже в следующем, 1832 году Верховный Суд США под его председательством в деле *Worcester v. Georgia*¹ определил, что коренные американцы Чероки должны находиться под федеральной защитой от действий правительств штатов, направленных против их племенного суверенитета. Тем не менее, власти штата Джорджия проигнорировали это решение, и добились поддержки от Президентов Эндрю Джексона и Мартина Ван Бьюрена. Результатом стало насильственное переселение Чероки при участии армии США в 1838 г. на так называемую Индейскую Территорию (ныне часть штата Оклахома). Это преселение получило в американской истории название "Дорога слез" (*Trail of Tears*).

Стаття надійшла до редколегії 22.04.2010 р.

УДК 328.184(477)

В. Ф. Нестерович

■ ВИДИ ЛОБІСТІВ ТА ВИМОГИ,
ЯКІ ВСТАНОВЛЕНІ ЩОДО НИХ:
ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ
■ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

У статті на основі аналізу зарубіжних законодавчих актів з лобювання та вітчизняних законопроектів проаналізовано види та вимоги, які встановлюються для лобістів. Запропоновано диференціювати лобістів у майбутньому законі України "Про лобювання" на три види. Це - зовнішні лобісти, корпоративні (штатні) лобісти та коаліційні лобісти. Обґрунтовано, що лобістом може бути зареєстрована фізична особа, котра на момент реєстрації має вищу освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років, володіє державною мовою, не перебуває на політичних посадах, службі в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим й органах місцевого самоврядування або не має представницького мандата.

Ключові слова: лобювання, зовнішні лобісти, корпоративні (штатні) лобісти, коаліційні лобісти, органи влади.

В статье на основе анализа зарубежных законодательных актов по лоббированию и отечественных законопроектов проанализированы виды и требования, которые устанавливаются для лоббистов. Предложено дифференцировать лоббистов в будущем законе Украины "О лоббировании" на три вида. Это - внешние лоббисты, корпоративные (штатные) лоббисты и коалиционные лоббисты. Обосновано, что лоббистом может быть зарегистрировано физическое лицо, которое на момент регистрации имеет высшее образо-

¹ Worcester v. Georgia, 31 U.S. (6 Pet.) 515 (1832).

вание, стаж работы по специальности не менее трех лет, владеет государственным языком, не пребывает на политических должностях, службе в органах государственной власти, органах власти Автономной Республики Крым и органах местного самоуправления или не имеет представительского мандата.

Ключевые слова: *лоббирование, внешние лоббисты, корпоративные (штатные) лоббисты, коалиционные лоббисты, органы власти.*

The article is based on the analysis of foreign laws on lobbying and analyzed the types of domestic laws and requirements that are set for lobbyists. The article proposed to differentiate lobbyists in the future law of Ukraine about lobbying on three types. These are outside lobbyists, corporate (staff) coalition lobbyists and lobbyists. Proved that lobbyists may be registered individuals who at the time of registration is higher education, professional experience of at least three years, speaks the national language, is not for political office, serving in state authorities, authorities of the Autonomous Republic of Crimea and organs local governments may not have a representative mandate.

Key words: *lobbying, foreign lobbyists, corporate (staff) lobbyists, coalition lobbyists, government bodies.*

Затвердження 8 грудня 2009 року Кабінетом Міністрів України проекту Закону України "Про лобіювання" значно оптимізували дискусією серед науково-експертної громадськості щодо засад легітимації інституту лобіювання у нашій державі. Одним із її спірних питань є необхідність диференціювання у майбутньому законі лобістів на види, та встановлення у ньому вимог для осіб, що хочуть набути статусу лобіста. Залишення ж цього питання поза межами законодавчого регулювання може значно послабити практичні ефекти правореалізації майбутнього закону України про лобіювання. Тим більше у вітчизняних законопроектах порушена проблематика має фрагментарне регламентування.

Тому метою цієї статті є аналіз на основі зарубіжного досвіду питання класифікації лобістів та вимог, які встановлені щодо них, й на основі цього вироблення рекомендацій щодо найбільш оптимального відображення означеного питання у майбутньому проекті Закону України "Про лобіювання". У цьому автору значну допомогу надали роботи таких зарубіжних вчених як Р. Карпа, Р. Девідсона, В. Олесєка, К. Маріна, Б. Вулпа, Б. Левайна, У. Курчевської, М. Молоди-Здзієч, А. Хольцмана, Л. Мілбрайта тощо.

У наукових джерелах зустрічається безліч класифікацій лобістів за різними критеріями. Найпоширенішими є наступні їх типології: за функціональним спрямуванням – політичні, галузеві, фінансово-економічні,

регіональні, громадські, конфесійні¹; за національною приналежністю – вітчизняні й іноземні²; за кількісним складом – індивідуальні та групові³. У майбутньому законі України про лобювання, на мій погляд, за статусною ознакою слід виокремити три види лобістів:

1. Зовнішні лобісти – фізичні особи, зареєстровані та акредитовані в установленому порядку, які в інтересах та на замовлення третіх осіб (замовників) на підставі укладеного з ними договору, здійснюють легітимний лобістський вплив.

Даного роду лобісти працюють на правах вільних агентів та представляють інтереси фізичних та юридичних осіб приватного права, з якими укладено договір на здійснення лобювання. Особливості взаємодії сторін – лобіста та замовника, визначається безпосередньо положеннями укладеного між ними договору про надання лобістських послуг. У ньому передбачається перелік лобістських послуг, вид та розмір оплати, порядок оплати витрат лобіста, а також інші умови, визначені за домовленістю сторін. Договір про надання лобістських послуг укладається у письмовій формі та до нього застосовуються положення цивільного законодавства України з урахуванням особливостей, визначених майбутнім законом України про лобювання. В останньому також слід чітко вказати, що договір не повинен містити положень, що суперечать чинному законодавству України.

У державах де лобювання отримало інституційне оформлення договір про надання лобістських послуг замовник може укласти не лише з одним, але й з декількома лобістами. Це закріплюється як в одному, так і декількох договорах, які укладаються з кожним лобістом окремо. Наприклад, компанію General Electric – традиційного лідера серед комерційних корпорацій з витрат на лобювання, щорічно обслуговує не менше десяти лобістів, які здійснюють у її інтересах лобювання за договором (контрактом)⁴.

На основі проведеного американськими вченими статистичного аналізу 150 лобістських контактів суб'єктів лобювання та представників

¹ Carp R.A. Stidman R. *Judicial Process in America*. – Fifth Edition. – Washington, D.C.: A Division of Congressional Quarterly Inc., 2001. – P. 232; Davidson R.H., Oleszek W.J. *Congress and its Members*. – Eighth Edition. – Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 2002. – P. 363-364.

² Marin C. *Comunicarea instituțională / Universitatea de Stat din Moldova*. – Chișinău: Centrul Tehnologii Informaționale, 1998. – P. 115; Moore J.L. *Elections A to Z*. – Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1999. – P. 210.

³ Lowy T.J., Ginsberg B. *American Government: Freedom and Power*. – New York-London: W.W. Norton & Company, 2000. – P. 506; Tarr D., O'Connor A. *Congress A to Z*. – Third Edition. – Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1999. – P. 283-284.

⁴ Dlugopolsky O. *Models of Lobbying: International experience and Ukrainian specificity // Journal of European Economy*. – 2006. – Vol. 5. – № 1. – P. 32.

влади у США, було сформовано наступні основні засади залучення замовниками лобістських послуг зовнішніх лобістів¹:

- до цього виду лобістів звертаються здебільшого підприємства, організації та установи, які з фінансово-економічних міркувань не можуть утримувати постійних штатних (корпоративних) лобістів, про котрих мова піде нижче, а також у них не має потреби у систематичному лобіюванні того чи іншого питання;

- до послуг зовнішніх лобістів підприємства, організації чи установи не звертаються у випадку, якщо предметом лобіювання є проблема, у результаті вирішення якої зовнішній лобіст одержить доступ до внутрішньої (конфіденційної) інформації, розголошення якої може завдати серйозної шкоди бізнесу замовника лобістських послуг;

- якщо можливість розголошення внутрішньої (конфіденційної) інформації не становить серйозну загрозу (предметом лобіювання є типовим для галузі чи сегменту у яких працює замовник лобістських послуг), то він здебільшого ймовірно звернеться за допомогою до зовнішніх лобістів;

- у ситуації коли корпоративні лобісти не можуть самостійно вирішити проблему, замовники лобістських послуг для диверсифікації ризику розголошення внутрішньої (конфіденційної) інформації, наймають декількох зовнішніх лобістів, кожен з яких відповідає за окрему частину загального проекту.

2. Корпоративні (штатні) лобісти – фізичні особи, зареєстровані та акредитовані в установленому порядку, що входять до штату підприємства, організації чи установи, в якій вони працюють, отримують фіксовану заробітну плату і здійснюють легітимний лобістський вплив лише в інтересах та на замовлення одного замовника – свого роботодавця.

Корпоративних лобістів у свою чергу можна розділити на три види:

1) Корпоративні лобісти у складі прибуткових організацій. Наразі створення лобістських підрозділів у різного роду прибуткових організаціях є поширеною практикою у багатьох демократичних країнах. Фактично кожна велика компанія, особливо якщо це транснаціональна корпорація, має у своїй структурі власний штат лобістів, що налічує, залежно від потужності організації, від кількох десятків до кількох сотень співробітників². Прикметно, що у деяких українських великих компаніях, пере-

¹ Wolpe B.C., Levine B.J. Lobbying Congress: How the System Works. – Second Edition. – Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1996. – P. 1; Dlugopolsky O. Models of Lobbying: International experience and Ukrainian specificity // Journal of European Economy. – 2006. – Vol. 5. – № 1. – P. 35-36.

² Wolpe B.C., Levine B.J. Lobbying Congress: How the System Works. – Second Edition. – Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1996. – P. 2.

важно металургійної та хімічної промисловості, вже створені спеціальні лобістські підрозділи – відділи у зв'язках з органами державної влади¹.

2) Корпоративні лобісти у складі неприбуткових організацій. Це насамперед вищі навчальні заклади (університети, академії, інститути тощо), науково-дослідницькі установи, громадські організації, професійні об'єднання тощо. Останнім часом цей підвид корпоративних лобістів є найбільш динамічним у своєму розвитку та становленню². Сприяє цьому створення преференційних умов при їх оподаткуванні та наданні для здійснення лобіювання з метою реалізації своїх статутних завдань різноманітних грантів, у тому числі й органами державної влади. Найбільш активними в отриманні грантів на здійснення лобіювання у зарубіжних країнах, наприклад у країнах-членах Європейського Союзу, є неурядові громадські організації, що захищають права споживачів та відстоюють питання щодо охорони навколишнього середовища.

3) Корпоративні лобісти у складі органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Головною відмінною їх рисою порівняно з іншими корпоративними лобістами, є те, що вони справляють тиск і водночас самі знаходяться у зоні впливу інших лобістських груп, тобто, виступають одночасно в якості суб'єкта та об'єкта лобіювання. Досить виразно даний підвид корпоративних лобістів можна простежити на прикладі США, де фактично всі федеральні міністерства та відомства мають власні спеціальні лобістські підрозділи. Найбільш потужні – у розпорядженні Пентагону та Держдепартаменту, а при Адміністрації Президента США діє спеціальна лобістська служба – Управління зі зв'язків з Конгресом (Liaison Office). Воно підрозділяється на два відділи: перший з них відповідальний за лобіювання Сенату, інший – Палати представників³.

Американські правники тенденцію створення лобістських підрозділів у складі органів державної влади пояснюють тим, що в умовах жорсткого розподілу конституційних повноважень між гілками влади, урядові відомства та президентська адміністрація у такий спосіб намагаються відстояти під час законодавчого процесу власні програми і проекти⁴. В останні роки у США можна простежити також тенденцію до формуван-

¹ Dlugopolsky O. Models of Lobbying: International experience and Ukrainian specificity // Journal of European Economy. – 2006. – Vol. 5. – № 1. – P. 47.

² Kurczewska U., Mołęda-Zdziech M. Lobbying w Unii Europejskiej / Instytut Spraw Publicznych. – Warszawa, 2002. – S. 88-89, 103-104.

³ Holtzman A. Legislative Liaison: executive Leadership in Congress. – Chicago: Rand McNally, 1970. – P. 2-3.

⁴ Sundquist J.L. Constitutional Reform and Effective Government. – Washington, D.C.: Brookings Institutions, 1986. – P. 7.

ня лобістських підрозділів і в муніципальних органах влади¹. Підкреслю, що лобістська діяльність лобістів у складі федеральних органів влади має чітко регламентовані форми відповідно до Акта про відкритість лобіювання від 1995 року (Lobbying Disclosure Act of 1995)².

Щодо вітчизняних законопроектів про лобіювання, то вони по різному підходять до вирішення питання щодо можливості діяльності корпоративних лобістів у складі органів влади України. Зокрема, проекти Законів України "Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади" та "Про діяльність лобістів у Верховній Раді України" категорично забороняють здійснювати лобіювання особам, які перебувають на службі в органах державної влади. За цього, автори другого законопроекту додають до даного переліку, ще службовців органів місцевого самоврядування. У проекті "Про лобіювання в Україні" забороняється створення і діяльність лобістських утворень лише в органах судової влади, Збройних Силах, Прикордонній службі, Службі безпеки, у системі МВС та інших правоохоронних органах України.

Тобто, норми останнього законопроекту допускають можливість створення подібних установ в інших органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим та органах місцевого самоврядування. Більше того, ст. 30 цього проекту надає право народним депутатам України, депутатам Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатам місцевих рад, посадовим особам органів державної влади та місцевого самоврядування, Секретаріату Президента України укладати контракти з лобістами, згідно з якими виконується робота за додаткову винагороду, якщо це не заважає або не суперечить основним покладеним на зазначених посадових осіб функціям і повноваженням³.

Переконаний, що наявність вище наведеної норми дискредитує легітимний зміст лобіювання, оскільки вона створює умови для маскування під укладення контракту дачу хабара службовій особі. Загалом підхід двох перших законопроектів щодо категоричної заборони на здійснення лобіювання особам, які займають посади в органах державної влади й органах місцевого самоврядування є найбільш виваженим та враховує українські реалії. До цього переліку слід також додати посадових і службових осіб органів влади Автономної Республіки Крим.

3. Коаліційні (колективні) лобісти – фізичні особи, зареєстровані та акредитовані в установленому порядку, які об'єднані у групу й спіль-

¹ Moore J.L. Elections A to Z. - Washington, D.C.: Congressional Quarterly Inc., 1999. - P. 209.

² Lobbying Disclosure Act of 1995 // Public Law. - 104-65 - Dec. 19, 1995. - 109 Stat. 695

³ Про лобіювання в Україні: Проект Закону України від 13 квітня 1999 року № 3188 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf511=5638

но у власних інтересах чи в інтересах та на замовлення третіх осіб (замовників) здійснюють легітимний лобістський вплив.

Головна мета створення лобістської коаліції, зазначають зарубіжні оглядачі, це об'єднання та координація зусиль декількох суб'єктів у захисті та представництві спільних інтересів на правотворчому рівні¹. Передусім лобістське коаліційне будівництво стосується малого і середнього бізнесу та неурядових громадських організацій, які з економічних причин не в змозі самотійно конкурувати з фінансово-промисловими групами. Тому зважаючи на те, що лобістська коаліція є колективним суб'єктом лобіювання, з метою запобігти будь-яким зловживанням пов'язаних з їх діяльністю під час лобіювання, вважаю за доречне у законі України про лобіювання на кшталт американського лобінгового законодавства, передбачити вимогу при реєструванні лобістської коаліції – обов'язкове декларування усіх її членів. Зокрема, відповідно до американського Акта про відкритість лобіювання від 1995 року члени коаліції, які внесли на її користь більш ніж 10 тисяч доларів США, зобов'язані заповнити відповідну реєстраційну форму².

Особливим різновидом лобістських коаліцій є об'єднання її учасників через комп'ютерні мережі. Сутнісною ознакою лобістської кіберкоаліції є дистанційний характер об'єднуючого фактору її членів – лише через комп'ютерну мережу. Тому суб'єкти коаліції можуть і не знати один одного не тільки в обличчя, а навіть за ім'ям. Контактвання, як правило, проходить за допомогою логінів, ніків чи інших позначень, які широко практикуються у комп'ютерних мережах, передусім в Інтернеті. Даного роду коаліції надзвичайно латентні та фактично не реєструється відповідно до вимог законодавства про лобіювання. У науці вивчення лобістських коаліцій, які об'єднані через комп'ютерні мережі, ще не отримало теоретичної розробки.

Окрім законодавчої класифікації лобістів на види, важливим юридичним моментом у визначенні їх конституційно-правового статусу, є також вимоги які встановлені до лобістів в Україні. Саме їх наявність буде певним чином сприяти підвищенню статусу лобіста, його соціальній легітиматії та зменшення негативних стереотипних уявлень щодо лобіювання у цілому. На мою думку, в якості таких у майбутньому законі України про лобіювання слід назвати наступні.

Лобістом може бути зареєстрована фізична особа, котра на момент реєстрації має вищу освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років,

¹ Ferguson J.H., McHenry D.E. The American system of Government. – New York-Toronto-London: McGraw-Hill Book Company, 1950. – P. 200, 207; Wragg D.W. The Public Relations Handbook. – Oxford: Blackwell Business, 1992. – P. 142.

² Lobbying Disclosure Act of 1995 // Public Law. – 104-65 – Dec. 19, 1995. – 109 Stat. 696.

володіє державною мовою, не перебуває на політичних посадах, службі в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим й органах місцевого самоврядування або не має представницького мандата. Не може бути зареєстрована лобістом особа, яку визнано судом недієздатною, чи яка має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Встановлення саме такого переліку вимог для лобістів зумовлено низкою чинників:

- по-перше, професіоналізацією лобіювання за рахунок реєстрування лобістами осіб з вищою освітою, стажем роботи за фахом не менше трьох років та володіння державною мовою;

- по-друге, унеможливлення поширення практики так званого "вбудованого" лобіювання, про яке мова піде нижче, коли лобістами виступають громадяни, що перебувають на політичних посадах, службі в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим й органах місцевого самоврядування або мають представницький мандат. За таких умов постає загроза набуттям легітимованим лобіюванням вузькогрупового характеру, оскільки представники влади за рахунок доступу до владного ресурсу мають більш широкі можливості для здійснення лобіювання порівняно з "невладними" лобістами. Крім того, можливість здійснення лобіювання представниками влади на користь інтересів приватних осіб суттєво посилює корупційні ризики;

- по-третє, лобіювання є особливим видом правовідносин, стороною у яких (лобіст) може бути лише дієздатна особа, котра своїми діями набуває для себе права і самостійно їх здійснює, створює для себе обов'язки, виконує їх та несе відповідальність у разі невиконання взятих на себе договірних зобов'язань;

- і по-четверте, недопущенням криміналізації сфери лобіювання, на виконання якої забороняється реєструвати лобістом особу яка має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

У законі України про лобіювання також варто чітко вказати на умови, за яких лобістами можуть бути зареєстровані колишні посадові особи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. У зарубіжних джерелах процес переходу державних та муніципальних службовців, а також осіб, які мають представницький мандат, на лобістську роботу до комерційних установ з метою відстоювання їхніх інтересів, метафорично характеризують ефектом "обертаючих дверей" (revolving door)¹.

¹ Bott A.J. Handbook of United States Election Laws and Practices: political Rights. – New York: Greenwood Press, 1990. – P. 492.

Зважаючи на неабияке поширення практики "обертаючих дверей", законодавство про державних та муніципальних службовців, а також осіб, які мають представницький мандат, багатьох демократичних держав містить імператив про заборону на певний термін займатися лобюванням одразу після припинення своїх посадових повноважень. У залежності від національно-правових традицій, термін обмеження коливається від одного до п'яти років.

Запроваджені обмеження, наголошують британські фахівці, спрямовані передусім на унеможливлення завуальованого підкупу державних та муніципальних службовців, яким у якості винагороди за певну дію може бути запропоновано зайняти посаду у комерційній установі одразу ж після припинення своїх повноважень на публічній службі. Крім того, ці особи можуть використати при лобюванні напрацьовані роками службові зв'язки чим посилити певною мірою корупційні ризики, а також надати необґрунтовані переваги окремим суб'єктам лобювання при лобістському відстоюванні інтересів¹.

Серед вітчизняних законопроектів лише один, а саме "Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади" у ст. 9 містить вимогу щодо заборони протягом одного року на заняття лобюванням особам, які займають посади в органах державної влади після припинення їх повноважень, виходу у відставку або звільнення із займаної посади². Дана вимога є досить обґрунтованою, утім враховуючи українську специфіку, відповідний термін заборони потрібно продовжити до двох років, а до переліку осіб додати депутатів місцевих рад, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, посадових і службових осіб Верховної Ради й Ради Міністрів АРК та органів місцевого самоврядування. Неврегульованість цього питання в інших українських законопроектах є суттєвою прогалиною, яка може значно обмежити практичні ефекти легітимації лобювання в Україні.

Якщо взяти до уваги соціологічний аспект, то основним джерелом лобістських кадрів, наголошується у зарубіжних наукових виданнях, є колишні службовці урядових установ та законодавчого органу. При їх співвідношенні, більшість лобістів прийшло саме з органів виконавчої влади, а не з парламенту³. Оглядачі це пояснюють наступним:

- досвід набутий у міністерствах та відомствах, не менш цінний ніж отриманий у законодавчому органі;

¹ Lobbying: Access and influence in Whitehall. House of Commons. Public Administration Select Committee. First Report of Session 2008-09. - Volume I. - London, 2009. - P. 27.

² Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади: Проект Закону України (не внесений до Верховної Ради України, оприлюднений серед загалу 25 вересня 2003 року) // Сайт Громадської Ради з питань законодавства для місцевого самоврядування та організації третього сектору. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://gr.org.ua/?po=Iproj&proj_type=797&lang=ukr&menu_id=770&id=37&do=select_end&mode=text_add

³ Norton P. The British Polity. - Third Edition. - New York: Longman, 1994. - P. 167.

- урядові установи, так як і парламент є об'єктом лобіювання;
- органи виконавчої влади мають більшу розгалуженість управлінського апарату, й відповідно більший контингент потенційних лобістів;
- нарешті, урядові службовці самі безпосередньо беруть активну участь у лобіюванні законодавчих актів, що дає можливість зацікавленим особам (замовникам лобістських послуг) бачити їх безпосередньо у роботі, та має визначаюче значення при виборі тої чи іншої кандидатури на лобістську посаду¹.

Виключення з цього правила, зазначає американський вчений А. Хольцман, складають лише лобісти у складі органів виконавчої влади, де більшість з них – це колишні співробітники парламенту, які працювали в апаратах комісій, особистих канцеляріях законодавців. Серед них переважають адміністративні помічники та радники з питань законодавства, які добре знають усі складності законодавчого процесу, процедурні тонкості, особисті якості й інтереси своїх колишніх начальників².

Лобіювання здійснюють не лише колишні, а й чинні урядові службовці та парламентарі, яких прийнято позначати як "вбудованих" лобістів. Дане поняття у вітчизняну наукову термінологію прийшло із США, де під "вбудованими" лобістами розуміють конгресменів і сенаторів, які постійно захищають певні групові інтереси³. В англійській науковій лексикі їх позначають поняттям "Inside-Lobbyists", що дослівно перекладається як "внутрішні лобісти"⁴. Українські та російські науковці широко використовують вище вказане поняття для позначення народних депутатів та урядовців, які займаються лобіюванням⁵. Проінтерв'юований американським вченим Л. Мілбрайтом, конгресмен, який зарахував себе до даної категорії, звернув увагу на надзвичайно високу результативність "вбудованого лобіювання", оскільки для цього посадова особа використовує власні владні повноваження⁶.

Утім незважаючи на існування практики "вбудованого" лобіювання наразі науковці все більше акцентують увагу на тому, що традиційні уявлення про лобіста як "своєї людини" у владі, котра потрясає товстим гаманцем із грошима, вже не можуть бути застосовані до більшості лобіс-

¹ Milbrath L.W. The Washington Lobbyist – Chicago: Rand McNally, 1963. – P. 69.

² Holtzman A. Legislative Liaison: executive Leadership in Congress. – Chicago: Rand McNally, 1970. – P. 200, 207.

³ Milbrath L.W. The Washington Lobbyist. – Chicago: Rand McNally, 1963. – P. 9.

⁴ Keefe W.J., Ogul M.S. The American legislative process: Congress and the States. – Eighth edition. – New Jersey: Prentice Hall, Inc., 1993. – P. 317.

⁵ Сюткина А.П., Коношко С. Механизм регулирования лоббистской деятельности (Материалы "круглого стола") // Государство и право. – 1998. – № 1. – С. 104.

⁶ Milbrath L.W. The Washington Lobbyist – Chicago: Rand McNally, 1963. – P. 9-10.

тів нашого часу та до методів їхньої роботи¹. У державах де лобіювання отримало інституційне оформлення, лобіст – це висококваліфікована, високооплачувана та престижна робота, яка отримала статус професії². Більше того, у США кращі вищі навчальні заклади, навіть здійснюють протягом п'яти років фахову підготовку за спеціальністю "лобіювання".

Таким чином, з метою належного закріплення конституційно-правового статусу лобістів в Україні, слід надати наступні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства:

1. У майбутньому законі України про лобіювання диференціювати лобістів на такі види:

- зовнішні лобісти – фізичні особи, зареєстровані та акредитовані в установленому порядку, які в інтересах та на замовлення третіх осіб (замовників) на підставі укладеного з ними договору, здійснюють легітимний лобістський вплив;

- корпоративні (штатні) лобісти – фізичні особи, зареєстровані та акредитовані в установленому порядку, що входять до штату підприємства, організації чи установи, в якій вони працюють, отримують фіксовану заробітну плату і здійснюють легітимний лобістський вплив лише в інтересах та на замовлення одного замовника – свого роботодавця;

- коаліційні (колективні) лобісти – фізичні особи, зареєстровані та акредитовані в установленому порядку, які об'єднані у групу й спільно у власних інтересах чи в інтересах та на замовлення третіх осіб (замовників) здійснюють легітимний лобістський вплив.

2. Встановити у майбутньому законі України про лобіювання, що лобістом може бути зареєстрована фізична особа, котра на момент реєстрації має вищу освіту, стаж роботи за фахом не менше трьох років, володіє державною мовою, не перебуває на політичних посадах, службі в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим й органах місцевого самоврядування або не має представницького мандата. Не може бути зареєстрована лобістом особа, яку визнано судом недієздатною, чи яка має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

3. З прийняттям закону про лобіювання, з метою професіоналізації лобіювання в Україні, доповнити Національний класифікатор України "Класифікатор професій" такою професією як лобіст.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2010 р.

¹ Lowy T., Ginsberg B. American Government: Freedom and Power. – New York-London: W.W. Norton & Company, 1990. – P. 549-550; Squire P., Lindsay J., Covington C. Smith E. Dynamics of Democracy. – Madison-Sydney: Brown & Benchmark, 1995. – P. 258-259.

² Jillson C. American Government. Political Change and Institutional Development. – Orlando: Harcourt Brace College Publishers, 1999. – P. 181.